

Мислива Оксана Олегівн
кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри

Сіротченков Дмитро Юрійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ЗАГРОЗІ МАСОВОГО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток світової спільноти, розвиток інформаційних і військових технологій останнім часом несуть загрозу глобалізації тероризму. Серед науковців є поширеною думка про те, що причинами тероризму є рівень доходів громадян, політична нестабільність, ворожнеча між різними соціальними групами і масові порушення прав людини [1, с. 21].

У чинному законодавстві визначено, що «терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України (ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [2]). Отже, без перебільшення можна говорити про те, що однією з передумов виникнення та розповсюдження цього негативного явища є наявність в обігу нелегальної зброї.

«Невблаганна» статистика щодо зростання випадків тероризму в світі переконує, що тенденція нелегального розповсюдження зброї останнім часом набуває масового характеру. За даними ООН, у 2015 році на планеті було 800 млн. одиниць вогнепальної зброї, що на 40 % більше ніж кількість автомобілів, і лише 25 % – це зброя правоохоронних органів і армії, а решта знаходиться на руках у населення, з якої 40 % – це нелегальна зброя [3].

Не менш «вразливою» у період проведення антитерористичної операції (далі – АТО) є Україна у зв'язку із ситуацією на Сході. Чимало прикладів, коли особи, які переміщуються із зони АТО, незаконно вивозять автомати, гранати, пістолети, боєприпаси із цих районів. Нині зброя для українців стає все більш доступною, адже отримати її можна досить легко. Генеральна прокуратура України вказує на зростання майже у 2,5 раза чисельності злочинів, здійснених з використанням вогнепальної зброї [3].

Наскільки ця тематика є резонансною для суспільства свідчить нещодавне вбивство двох поліцейських у м. Дніпро, адже це перший випадок вбивства патрульних в Україні, вчинений він зі зброї, яка потрапила до рук, по-перше, нелегально, а по-друге, з території АТО, адже злочинцем є боєць з батальйону «Торнадо» [4].

В Єдиному реєстрі судових рішень нині нараховується 2912 вироків за

ст. 263 Кримінального кодексу України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами». І тільки протягом 2016 року з повідомлень засобів масової інформації відомо, що таких постанов і вироків вже нараховується 876, здебільшого які відкриті в Луганській і Донецькій областях і прилеглих до них Дніпропетровській та Харківській областях [5].

На законодавчому рівні докладено чимало зусиль економічного, правового, організаційного, технічного характеру для вирішення питань запобігання, виявлення та протидії незаконному обігу зброї та боєприпасів у «мирних» районах і на підконтрольних Україні територіях. Водночас негативна динаміка трансферу зброї та боєприпасів «з фронту» та від переселенців зі Сходу свідчить про недостатню ефективність заходів протидії указаному негативному явищу та актуальність подальших наукових досліджень з питань запобігання тероризму, практичних рекомендацій щодо профілактичної діяльності та запровадження позитивного міжнародного досвіду, налагодження співробітництва між країнами тощо.

Якщо говорити про ефективне регулювання певних процесів, особливо негативних, насамперед слід звернутися до наявності для цього правових підстав. У даний час боротьба з нелегальним обігом зброї та боєприпасів в Україні й сама виявляється не такою ж і легальною. Про це свідчить відсутність Закону України «Про цивільну зброю і боєприпаси», який залишається законопроектом № 1135-1 від 10.12.2014 р. [6]. Отже, питання регулювання правовідносин, що виникають при обігу в Україні зброї та бойових припасів у країні, регламентується «Положенням про дозвільну систему», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 576 від 12.10.1992 р. та відомчим (поліцейським) підзаконним актом, а саме: наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 р. зі змінами, внесеними наказом № 1463 від 14.11.2015 р. «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів».

Тобто в усіх випадках, коли ми говоримо про склад проступку або злочину як підставу притягнення осіб до адміністративної чи кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю та боєприпасами (статті 262–264, 410 Кримінального кодексу України та статті 174, 190–192 Кодексу України про адміністративні правопорушення), до визначення його елементів ми використовуємо «завуальовану» аналогію права у вигляді офіційного тлумачення в Пленумі Верховного суду України «Про судову практику у справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами». Однак інститут аналогії має обмежене застосування і він недопустимий у вирішенні питань кримінальної чи адміністративної відпові-

дальності, в яких діє непорушний принцип: «немає правопорушення без вказівки на це в законі», що служить юридичною гарантією захисту особи. Прогалини в останньому випадку «заміщуються» судовими пленумами у зв'язку з тим, що: «Виникають труднощі у визначенні предмета цих злочинів, правильному розумінні добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, у відмежуванні закінченого злочину від замаху на його вчинення тощо» [7].

Крім того, розглядуваний законопроект повинен врахувати Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, який містить іншу термінологію, відрізняє використання від використання зброї, а також її активного використання, та містить інші підстави застосування зброї.

Окремі положення згаданого законопроекту, на наш погляд, взагалі є несумісними з так званими «фронтовими» реаліями в Україні, у зв'язку з якими не досить обґрунтованими є окремі його норми, а сам їх зміст і поняття потребують перегляду й оновлення. Зокрема, небезпечними для публічного порядку й безпеки є закріплення в законі дозволу на вільний обіг зброї та боєприпасів в Україні (ч. 2 ст. 4 указанного проекту: «Зброя першої категорії, а також охолощена та деактивована зброя перебуває у вільному цивільному обороті»), можливість видачі дозволу на зброю без обмеження терміну дії (ч. 2 ст. 16 цього проекту «Дозволи на зброю видаються без обмеження терміну дії») і зменшення віку, з якого можливо мати зброю у вільному обігу – 16 років (ч. 6 ст. 17 даного проекту: «Цивільну зброю першої категорії можуть вільно придбати фізичні особи після досягнення 16-річного віку та юридичні особи») [6].

Практика потребує нових комплексних науково обґрунтованих підходів до запобігання нелегальному розповсюдженню зброї, насамперед, у виробленні єдиної програми дій правоохоронних органів, оскільки основний «тягар» запобігання нелегальному розповсюдженню зброї покладається на поліцейські структури (дозвільну систему, дільничних, детективів тощо).

На жаль, немає великої таємниці у тому, що ані поліцейські структури, ані Служба безпеки України, яка безпосередньо займається протидією тероризму, ані Митна служба, яка займається припиненням нелегального переміщення через кордон нелегальної зброї, не співпрацюють у цій галузі. Це негативно впливає на протидію нелегальному обігу зброї та боєприпасів і має бути вирішено на рівні відповідної державної програми. Адже практика довела, що протидія незаконному обігу зброї та боєприпасів може призвести до конкретних позитивних результатів лише на основі комплексного підходу в рамках спеціальних програм.

Нелегальному переміщенню зброї та боєприпасів по території України сприяє відсутність постів не в пунктах пропуску українців до районів АТО, а на кордонах територій, прилеглих до АТО. Досвід таких «формувань» вже мав місце майже в усіх областях України. Громадські формування, які мали зброю та створювали так звані «блок-пости», не були офіційно зареєстрова-

ними. І хоча їх розформовано за відсутністю правових підстав їх існування, існує їх актуальність у протидії контрабанді зброї та допомоги патрульним поліцейським, які працюють лише на території міста та майже не мають можливості зупиняти транспортні засоби для перевірки наявності забороненої в обігу зброї або боєприпасів у водія чи пасажирів.

Таким чином, можна констатувати, що проблема тероризму та незаконного обігу зброї та боєприпасів в Україні має зворотну детермінацію, потребує комплексного вирішення в рамках стратегічних загальнодержавних програм, підтримки та залучення до них цивільного населення, забезпечення взаємодії різноманітних правоохоронних органів між собою, не кажучи вже про набуття позитивного іноземного досвіду, а також ухвалення базового закону як правового підґрунтя протидії викладеній проблематиці.

1. Конопельський В.Я. Правові засади протидії тероризму / Конопельський В.Я., Загородюк С.О. // Проблеми протидії проявам тероризму, сепаратизму та екстремізму в сучасних умовах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25 верес. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015.

2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України № 638-IV від 20.03.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15/>

3. Кількість злочинів з використанням зброї в Україні зростатиме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uire.org.ua/novyni/kilkist-zlochiv-z-vikoristannyam-zbroyi-v-ukrayini-zrostatime-eksperti-uide/>

4. Міграція людей і зброї – головні каталізатори злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dyvys.info/2016/09/27/migratsiya-lyudej-i-zbroyi-golovni/>

5. Беловольченко Г. Нелегальна зброя в Україні стрімко дешевшає: автомат Калашникова – 500 доларів / Г. Беловольченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=79796>

6. Про цивільну зброю і боєприпаси : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=52809&pf35401=319127>

7. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова № 3 Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.